

AS EGELANDS VERK
Uranienborg terrasse 9
0351 OSLO

Vår dato: 19.04.2024

Vår ref.: 202201807-12 Oppgis ved henvendelse

Deres ref.:

Vedtak om innkalling av Søndeled kraftverk i Gjerstadvassdraget til konsesjonsbehandling, Risør kommune i Agder fylke

NVE viser til varsel av 18.11.2022 om innkalling av Søndeled kraftverk til konsesjonsbehandling. NVE vedtar at gjenopptakelse av virksomheten ved Søndeled kraftverk og retten til å ha de gamle anleggene etter kraftverksdriften stående, herunder Søndeled inntaksdam, kalles inn til konsesjonsbehandling. NVE pålegger AS Egeland Verk å utarbeide en søknad om konsesjon etter vannressursloven § 8 innen 1.11.2024.

Vedtak

NVE vedtar at:

- 1 Gjenopptakelse av virksomhet ved Søndeled kraftverk og retten til å ha de gamle anleggene etter kraftverksdriften stående, herunder Søndeled inntaksdam, skal kalles inn til konsesjonsbehandling.*
- 2 Søknad om konsesjon etter vannressursloven § 8 skal utformes med utgangspunkt i vurderinger i dette vedtaket, og sendes til NVE innen 1.11.2024.*

Vedtaket har hjemmel i vannressursloven § 66 tredje ledd.

Om klage og klagerett

Se eget vedlegg med orientering om rett til å klage.

Bakgrunn

AS Egelands Verk (heretter EV) søkte 22.7.2016 om tillatelse til etablering av Søndeled Kraftverk i det verna Gjerstadvassdraget. Inntaket til kraftverket var planlagt i dam Søndeled. Dam Søndeled har fram til 2007 vært i bruk til kraftverksformål.

Søndeled kraftverk har ikke vært i drift siden 2007. EV ønsker å reetablere kraftverket. Det er tidligere avklart at det ved gjenoppbygning av Søndeled kraftverk ikke er snakk om å

fortsette driften, men å gjenoppføre et anlegg. NVE avsto søknaden i vedtak av 18.2.2019.¹ Dette ble påklaget.² EV sendte 20.5.2019 en søknad med endrede planer for Søndeled kraftverk.³ NVE vurderte at de endrede planene ikke ville gi noen endring i NVEs vurdering, og behandlet dette som en klage på avslaget om etablering av kraftverk. Klagen ble ikke tatt til følge og ble oversendt til OED, som opprettholdt NVEs avslag på søknaden.⁴

EV ba i brev datert 08.9.2022 om en vurdering av konsesjonsplikt etter vannressursloven § 18 for de gamle anleggene til Søndeled kraftverk.⁵ I brev datert 13.10.2022 ber EV om: «en vurdering av om de gamle anleggene kan drives videre uten konsesjon etter vannressursloven § 8, dvs. uten endringer bortsett fra rehabilitering av dammen».⁶

NVE svarte 18.11.2022 at NVE kan: «ut fra de foreliggende opplysningene ikke bekrefte at de gamle anleggene etter Søndeled kraftverk kan drives videre uten konsesjon».⁷ Det ble samtidig varslet om mulig innkalling av Søndeled kraftverk og retten til å ha de gamle anleggene etter kraftverksdriften stående, herunder Søndeled inntaksdam. Brevet er å betrakte som et varsel om innkalling til mulig konsesjonsbehandling, jf. forvaltningslovens § 16.

NVE mener at en reetablering av kraftverket og ønsket om å gjenoppta virksomheten ved Søndeled kraftverk utløser konsesjonsplikt etter vannressursloven § 8. Rehabilitering og fortsatt drift av dam Søndeled kan bare skje med ny konsesjon.

Status i vannforvaltingsplan

Gjerstadvassdraget og berørte vannforekomster tilhører vannregion Agder og vannområde Gjerstad – Vegår. Vannforekomst Brøbøvann og Utløp Brøbøvann - Søndeled er i dag karakterisert som en sterkt modifisert vannforekomst i moderat økologisk tilstand (tabell 2.). Dammen hindrer fisk og ål å vandre fritt, og har negativ betydning for den økologiske tilstanden i vannforekomstene. Dammen har derfor betydning for om miljømålene i vannforvaltningsplanen blir nådd for vannforekomstene.

Tabell 2. Status i Vann-nett (dato 11.05.2023) og vannforvaltningsplan for Agder.

	Vannforekomst-ID	Naturlig/SMVF	Økologisk tilstand	Miljømål
Brøbøvann	018-9073-L	SMVF	GØP	GØP
Utløp Brøbøvann - Søndeled	018-212-R	SMVF	MØP	GØP

SMVF = sterkt modifisert vannforekomst, MØP = moderat økologisk potensial, GØP = godt økologisk potensial.

¹ Jf. vedtak av 18.2.2019 (NVE sin referanse 201504774-36).

² Jf. klage av 5.3.2019 (NVE sin referanse 201504774-42).

³ NVE sin referanse 201504774-46.

⁴ Jf. vedtak av 17.12.2021 med OED sin referanse 20/826 (NVE sin referanse 201504774-57).

⁵ NVE sin referanse 202201807-6.

⁶ NVE sin referanse 202201807-8.

⁷ Jf. varsel om innkalling til konsesjonsbehandling og svar på anmodning om bekreftelse på rett til videre drift av Søndeled kraftverk uten konsesjon (NVE sin referanse 202201807-5).

Vannforekomst 018-45-R *Brøbøvann inkl. elv Stifoss – Søndeled* sto oppført i vedlegg 2 i Klima- og miljødepartementets godkjenning av regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder for planperioden 2016-2021. Dette innebærer at vannforekomsten er prioritert for miljømål som kan medføre krafttap. Bakgrunnen for prioriteringene er en overordnet, nasjonal kost – nytte vurdering. Som følge av at det var gitt avslag på konsesjon fra OED, ble vannforekomsten tatt ut fra vedlegg 2 i den oppdaterte planen for perioden 2022 – 2027. Prioritering om innkalling for å bedre økologisk miljøtilstand videreføres. Miljødirektoratets vurdering er at: *«Tiltak knyttet til miljømål i Gjerstadvassdraget, Storelva og Manddalsvassdraget er ferdig behandlet etter sektorlovverket, og videreføres derfor ikke i oppdatert plan».*

Oppnåelse av målene i vannforskriften om god økologisk tilstand er å betrakte som særlige tilfeller, slik vannressursloven setter krav om.

Søkers merknader

Advokatfirma Wahl-Larsen representerer Egeland Verk AS. På vegne av EV anføres det at dammen kan repareres og settes i drift uten konsesjon. Det anføres at det ikke foreligger sterke miljømessige hensyn, og at NVE ikke har rettslig grunnlag for å innkalle dammen til konsesjonsbehandling.

Egeland Verk viser til at: *«selskapet har rett til å reparere den eksisterende, konsesjonsfrie Dam Søndeled slik at den blir i samsvar med damsikkerhetsforskriften, og drive den videre uten at det er nødvendig med konsesjonsbehandling, jf. vannressursloven § 66, tredje ledd og § 35 første ledd.»*

Egeland Verk anfører videre at:

- Hensynet til Gerstadelva som verna vassdrag ikke er relevant fordi Søndeled kraftverk var i drift på vernetidspunktet. Det vises til at fisk ikke var nevnt som formål i verneplanen.
- Rapport fra Sweco om vurdering av miljøvirkninger ved å gjenoppta driften ved Søndeled kraftverk, viser at laksetrappa har fungert brukbart. Rapporten viser til at vanndekt areal er viktig for bioproduksjonen og SWECO konkluderer med at: *«det synes å være grunnlag for å hevde at å fylle magasinet bak Søndeled dam kan gi anadrom fiskebestand, og særlig ørret, langt mer stabile produksjonsforhold enn det er i dagens situasjon».*
- Uttalelsen fra Risør kommune av 12.12.2022 tilsier at dammen må fylles opp igjen av hensyn til kulturminnevern.
- Samfunnsmessige hensyn og publikums bruk av vassdraget tilsier at vannspeilet tilbakeføres slik det var før dammen ble tappet ned.
- Gjenoppbygning av kraftverket er i tråd med målsettingen om lokal kraftproduksjon og at utnyttelse av fornybar energi har en positiv nærings- og utviklingseffekt.
- Norge trenger mer ren kraftproduksjon og at hensynet til grønn kraftproduksjon bør tillegges stor vekt.

NVE sin vurdering

Rettslig grunnlag

Eldre vassdragstiltak, som ikke trengte tillatelse etter tidligere vassdragslovgivning, kan fortsette uten konsesjon, med mindre NVE bestemmer at tiltaket må ha konsesjon, jf. vannressursloven (heretter vrl.) § 66 tredje ledd. Dette gjelder i utgangspunktet også for eldre vassdragstiltak som befinner seg i vernede vassdrag, jf. vrl. § 35 første ledd. Bestemmelsen fastsetter at eksisterende anlegg kan bestå og at igangværende virksomhet kan fortsette om ikke annet følger av vrl. §§ 66 og 67.

Søndeled kraftverk har ikke vært i drift siden 2007 og EV ønsker å reetablere kraftverket. Det er tidligere avklart at det ved gjenoppbygning av Søndeled kraftverk ikke er snakk om å fortsette driften, men å gjenoppføre et anlegg.⁸

Det følger av vannressursloven § 35 nr. 2 siste setning at gjenopptakelse av virksomhet som har vært innstilt i minst 5 år og som vil påvirke verneverdiene i vassdraget, bare kan skje med ny konsesjon. Gjenoppbygning av det resterende anlegget vil trenge konsesjon etter vrl. § 8 jf. § 66 tredje ledd.

Vrl. § 66 tredje ledd gir adgang til å kalle anlegg som ikke var konsesjonspliktige etter tidligere vassdragslovgivning inn til konsesjonsbehandling. Bestemmelsen lyder:

«Eldre vassdragstiltak som ikke trengte tillatelse etter tidligere vassdragslovgivning, kan fortsette uten konsesjon etter § 8. Vassdragsmyndigheten kan i særlige tilfelle likevel bestemme i enkeltvedtak at tiltaket må ha konsesjon, og at tiltaket blir ulovlig hvis det ikke sendes søknad innen en fastsatt frist.»

Spørsmålet i saken er dermed om det foreligger et slikt særlig tilfelle for å innkalle dam Søndeled til konsesjonsbehandling.

Det er to mulige grunnlag for å konkludere med at det foreligger et «særlig tilfelle»:

- Sterke miljømessige hensyn
- Oppfølging av miljømål etter vannforskriften

Sterke miljømessige hensyn

Det er presisert i forarbeidene til bestemmelsen at sterke miljømessige hensyn vil kvalifisere som særlige tilfeller:

«Det vil kun være aktuelt å kreve konsesjonsbehandling når det foreligger sterke miljømessige hensyn».⁹

Dammen i Søndeled kraftverk er vandringshinder for anadrom fisk, ål og niøye. Innkallingen til konsesjonsbehandling er begrunnet med behovet for å bedre forholdene for vandreende anadrom fisk, ål og niøye. Dette må sees i sammenheng med Stifoss

⁸ Jf. vedtak av 18.11.2022 (NVE sin referanse 202201807-5).

⁹ Jf. Ot.prp.nr.39 (1998-1999) s. 370

kraftverk ovenfor, hvor minstevannføring vil være gunstig for å bedre gyteforholdene for fisk. Hensynet til anadrom fisk og ål må også sees i sammenheng med vassdragets status som verna vassdrag. NVE mener at hensynet til fisk er et relevant hensyn å legge vekt på i vurderingen, og finner støtte for sitt syn i departementets uttalelse i sak 20/826.¹⁰ Vi viser til avsnittet nedenfor om forholdet til anadrom fisk, ål og niøye.

Tiltaket som er foreslått for Søndeled er et prioritert tiltak som kan medføre krafttap, og som er nødvendig for å oppnå miljømålet for vannforekomstene, jf. godkjent regional vannforvaltningsplan.

NVE har etter en konkret vurdering konkludert med at det i denne saken foreligger slike sterke miljømessige hensyn som kreves for å kunne innkalle dam Søndeled til konsesjonsbehandling etter vannressursloven.

I vurderingen har NVE lagt vekt på følgende:

Forholdet til anadrom fisk, ål og niøye

Gjerstadvassdraget er et anadromt vassdrag med oppgang av laks og sjørret. Fisketrappa i dam Søndeled gir oppvandringsmuligheter for fisk, men det er ikke etablert fungerende tiltak som sikrer trygg nedvandring. Av sikkerhetsmessige årsaker er nålene i dammen tatt opp, og per i dag er ikke fisketrappa tilgjengelig for oppvandring av anadrom fisk.

Bunnuken står åpen for å sikre en viss fiskevandring forbi dammen. Vassdraget har betydelig produksjons- og høstingspotensiale knyttet til fisk. I dag utnyttes ikke dette potensialet. En fungerende fisketrapp og muligheter for nedvandring av utgytt fisk og smolt, sammen med reetablering av gyte- og oppvekstområder oppstrøms dammen, vil være avgjørende for bestanden av anadrom fisk i vassdraget. Habitatkartlegging gjennomført av Sweco oppsummerer at det er lave tettheter av anadrom fisk i hovedelva, men at det var høye tettheter i sidevassdraget Lilleelva. Nedstrøms Stifoss kraftverk er bunnsubstratet godt egnet til gyting, særlig for laks. NVE er ikke enig med EV som mener rapporten dokumenterer at laksetrappa forbi dam Søndeled fungerer etter hensikten.

Bestandsutviklingen for ål (NT) er negativt på grunn av manglende muligheter for opp- og nedvandring forbi dammen. Niøye kommer seg heller ikke forbi kraftverket og har mistet det meste av sitt produksjonshabitat. Tekniske løsninger for opp- og nedvandring vil være positivt for disse artene.

Verneplan for vassdrag

Søndeled kraftverk ligger i Gjerstadvassdraget som ble varig verna av Stortinget i 1973.¹¹ Det følger av vannressursloven § 35 nr. 2 siste setning at gjenopptakelse av virksomhet som har vært innstilt i minst 5 år og som vil påvirke verneverdiene i vassdraget, bare kan skje med ny konsesjon. Gjenopptakelse av virksomheten ved eldre vassdragstiltak uten konsesjon, faller inn under konsesjonsplikten i § 8 på vanlig måte. Det må derfor tas særlige hensyn, jf. vannressursloven § 35 som oppstiller særregler om skjerpet konsesjonsplikt for vassdragstiltak som befinner seg i verna vassdrag.

¹⁰ Klage på NVEs avslag på søknad om bygging av Søndeled Kraftverk, departementets ref. 20/826

¹¹ Jf. St.prp. nr. 4 (1972 – 1973), Verneplan I for vassdrag som ble vedtatt av Stortinget i 1973

Ifølge vannressursloven § 34 siste ledd gjelder reglene i § 35 så langt de passer for kraftutbyggingstiltak i verna vassdrag. Vannressursloven § 35 gjelder også for eldre vassdragstiltak, jf. vannressursloven § 66 første ledd.

EV anfører at hensynet til Gjerstadvassdraget som verna vassdrag ikke er relevant, bl.a. fordi fisk ikke var nevnt som formål i verneplanen da den ble vedtatt i 1973. Bestanden av anadrom fisk var svært dårlig på grunn av forurensing på det tidspunktet verneplanen ble vedtatt. Departementet uttaler i sak 20/826¹⁰ at hensynet til sjørret, ål og laks kan tillegges vekt sett i lys av vassdragets vernestatus, selv om disse verdiene ikke ble vektlagt på vernetidspunktet. NVE er enig med departementet og mener hensynet til anadrom fisk må sees i sammenheng med vassdragets status som verna vassdrag. NVE mener derfor at vannressursloven § 35 nr. 2 kommer til anvendelse.

Søndeled kraftverk har ikke vært i drift siden 2007. Det følger av vannressursloven § 35 nr. 2 siste setning at gjenopptakelse av virksomhet som har vært innstilt i minst fem år, og som vil påvirke verneverdiene i vassdraget, bare kan skje med ny konsesjon.

Oppfølging av miljømål etter vannforskriften

Formålet i vannforskriften er å sikre helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannmiljøet, og om nødvendig iverksette forebyggende eller forbedrende miljøtiltak. Det overordna målet er at alt vann skal ha god tilstand (økologisk og kjemisk miljøtilstand) jf. vannforskriften §§ 4 til 7.

Tiltaket som er foreslått for Søndeled, er et prioritert tiltak som medfører krafttap, og som er nødvendig for å oppnå miljømålet for vannforekomstene, jf. godkjent regional vannforvaltningsplan¹². Tiltak som medfører redusert kraftproduksjon, skal som utgangspunkt bare legges til grunn for miljømål i de høyt prioriterte vassdragene og er listet opp i vedlegg 2 i Klima- og miljødepartementets godkjenning av oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder¹².

Nedlegging og fjerning av dam Søndeled er foreslått som tiltak for å oppnå miljømålet om god økologisk tilstand, ved å skape fri vandringsvei for fisk, ål og niøye i vassdraget og sikre tilstrekkelig produksjonsareal i form av gyte- og oppvekstområder for anadrom fisk. Tiltaket ble tatt bort fra Vedlegg 2 – vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap¹³ fordi man mente tiltaket som avgjort ved endelig avslag om konsesjon jf. OEDs vedtak 17.12.2021¹⁴. Tiltaket er med i Vedlegg 3 - Vannforekomster med miljømål som kan medføre andre tiltak i vannkraftsektoren¹². Innkalling til konsesjonsbehandling er et virkemiddel for å sørge for gjennomføring av det foreslåtte tiltaket.

NVE vurderer i samsvar med de nasjonale føringene gitt i felles brev av Klima- og miljødepartementet og Olje- og energidepartementet av 24.1.2014¹⁴ at miljømål etter

¹² Klima- og miljødepartementets godkjenning av oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder for planperioden 2022-2027 (KMD sin referanse 22/1479).

¹³ Vedlegg 2 fra Klima- og miljødepartementets godkjenning av regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2016-2021.

¹⁴ Vannforvaltningsplaner i vassdrag med kraftproduksjon – nasjonale føringer (KMD og OED sin referanse 12/3553).

vannforskriften kvalifiserer som grunnlag for å konkludere med at det foreligger et særlig tilfelle etter vannressursloven § 66 tredje ledd.

Stifoss kraftverk oppstrøms Søndeled kraftverk er et anlegg som ikke var konsesjonspliktig etter tidligere vassdragslovgivning og uten slipp av minstevannføring. Det ble i vassdragskonsesjon av 18.2.2019¹ gitt tillatelse til opprusting og utvidelse av Stifoss kraftverk. Forbi inntaksdammen ved Stifoss kraftverk ble det pålagt slipp av minstevannføring på 280 l/s. Det ble i samme vedtak gitt avslag på søknad til Søndeled kraftverk. Slipp av minstevannføring fra Stifoss, sammen med fjerning av dam Søndeled, er av både NVE og OED vurdert som viktig for å nå miljømålet for vannforekomsten. Konsesjonen ble påklaget, men NVEs vedtak ble opprettholdt av OED i vedtak av 17.12.2021⁴.

EV har ikke benyttet seg av konsesjonen, men har sendt inn detaljplan for landskap og miljø for godkjenning. De har og søkt om utsatt byggefrist for Stifoss kraftverk. NVE mener foreslåtte avbøtende tiltak ved dam Søndeled, som fisketrapp, løsninger for smoltutvandring og drift av ålepassasje ved dammen, er avhengig av at det er tilstrekkelig vannføring nedstrøms Stifoss kraftverk.

NVE sin konklusjon

Søndeled kraftverk med tilhørende inntak og dam i Brønbøvann er vassdragstiltak som ikke var konsesjonspliktig etter tidligere vassdragslovgivning. For å kunne pålegge avbøtende tiltak som slipp av minstevannføring, terskler, vandringsløsninger for fisk, ål og niøye og andre avbøtende tiltak, må anleggene innkalles til konsesjonsbehandling.

NVE mener at innkalling til konsesjonsbehandling vil forbedre forholdene for miljøverdier av stor verdi, og at det er godtgjort at det foreligger sterke miljømessige hensyn samt at tiltaket som er foreslått for Søndeled er nødvendig for å oppnå miljømålet etter vannforskriften. NVE mener videre at Søndeled kraftverk med inntak og dam er til vesentlig skade eller ulempe for allmenne interesser. Vassdraget har etter vårt syn et potensial for produksjon av vandreende fisk, i første omgang for anadrom fisk og ål, og muligens niøye. Potensialet ovenfor dammen er knyttet til tilstrekkelig minstevannføring fra Stifoss kraftverk.

Ut ifra de opplysningene som foreligger i saken mener NVE at tiltak for å bedre vandringsmuligheter, minstevannføring og reetablering av anadrom fiskebestand, ål og niøye må vurderes for å sikre verdiene knyttet til vassdraget.

NVE mener Søndeled kraftverk og retten til å ha de gamle anleggene etter kraftverksdriften stående, herunder Søndeled inntaksdam, må konsesjonsbehandles for å finne gode løsninger for de nevnte artene på elvestrekningen som er påvirket av kraftverksdriften.

Det følger også av vannressursloven § 35 nr. 2 siste setning at gjenopptakelse av virksomhet som har vært innstilt i minst 5 år og som vil påvirke verneverdiene i vassdraget, bare kan skje med ny konsesjon.

En konsesjonsbehandling gir NVE hjemmel til å sette vilkår til utforming og drift av anlegget, og mulighet for senere oppfølging av anlegget.

Videre saksgang

NVE ber om at AS Egelands Verk utarbeider en konsesjonssøknad som skal sendes NVE innen 1.11.2024. Søknaden sendes til NVE før den blir sendt på høring til berørte parter for uttale. Søknaden vil bli lagt ut til offentlig ettersyn og kunngjort i lokalpressen. Søknaden kan ta utgangspunkt i søknadsmalen for vannkraftverk, men tilpasses etter behov. Tema som ikke er relevant for denne saken kan tas ut. Malen ligger på NVE sine hjemmesider:

[Trinn 2 - Søknad - NVE](#)

Ved utarbeiding av søknaden skal det legges vekt på de forholdene som fremgår av dette vedtaket. Hovedtema i søknaden skal være på løsninger som tar hensyn til vassdragsøkologien og toveis vandringsmulighet for anadrom fisk, ål og niøye forbi inntaksdammen. Kostnader og forventet miljøeffekt skal synliggjøres. Fiskefaglig kompetanse er relevant for utarbeiding av søknaden. Ta gjerne kontakt med vår saksbehandler for å avklare innholdet i dokumentet.

Hvis EV ikke ønsker å søke konsesjon for Søndeled kraftverk kan anlegget legges ned og området tilbakeføres, så langt som mulig, slik det var før anlegget ble bygget jf. vannressursloven § 41. Dersom en nedlegging av kraftverket kan føre til påtakelig skade for allmenne interesser jf. vannressursloven § 41 må EV søke om konsesjon etter vannressursloven § 8.

Med hilsen

Inga Nordberg
direktør

Gry Berg
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner

Mottakerliste:

AS EGELANDS VERK

Kopimottakerliste:

Risør kommune

Wahl-Larsen Advokatfirma AS - Øyvind Kraft

Norges jeger- og fiskerforbund i Aust-Agder

STATSFORVALTEREN I AGDER

ARENDAL JEGER- OG FISKEFORENING

RISØR JEGER OG FISKEFORENING TRYTA

TVEDESTRAND JEGER OG FISKEFORENING

NATURVERNFORBUNDET ARENDAL

FORUM FOR NATUR OG FRILUFTSLIV AGDER

AGDER FYLKESKOMMUNE
DAIMYO MANAGEMENT AS

Orientering om rett til å klage

Frist for å klage	Fristen for å klage på vedtaket er 3 uker fra den dagen vedtaket kom frem til deg. Hvis vedtaket ikke har kommet frem til deg, starter fristen å løpe fra den dagen du fikk eller burde ha fått kjennskap til vedtaket. Det er tilstrekkelig at du postlegger klagen før fristen løper ut. Klagen kan ikke behandles dersom det har gått mer enn 1 år siden NVE fattet vedtaket
Du kan få begrunnelsen for vedtaket	Hvis du har fått et vedtak uten begrunnelse, kan du be NVE om å få en begrunnelse. Du må be om begrunnelsen før klagefristen løper ut.
Hva skal med i klagen?	Klagen bør være skriftlig. I klagen må du: • Skrive hvilket vedtak du klager på. • Skrive hvilket resultat du ønsker. • Opplyse om du klager innenfor fristen. • Undertegne klagen. Hvis du bruker en fullmektig, kan fullmektigen undertegne klagen. I tillegg bør du begrunne klagen. Dette betyr at du bør forklare hvorfor du mener vedtaket er feil.
Du kan få se dokumentene i saken	Du har rett til å se dokumentene i saken, med mindre dokumentene er unntatt offentlighet. Du kan henvende deg til NVE for å få innsyn i saken.
Vilkår for å gå til domstolene	Hvis du mener vedtaket er ugyldig, kan du gå til søksmål. Du kan bare gå til søksmål dersom du har klaget på NVEs vedtak, og klagen er avgjort av Energidepartementet (ED) som overordnet forvaltningsorgan. Du kan likevel gå til søksmål dersom det har gått 6 måneder siden du sendte klagen, og det ikke skyldes forsømmelse fra din side at klagen ikke er avgjort.
Sakskostnader	Dersom NVE eller ED endrer vedtaket til din fordel, kan du søke om å få dekket vesentlige og nødvendige kostnader. Du må søke om dette innen 3 uker etter at klagevedtaket kom frem til deg.
Hvem kan klage på vedtaket?	Hvis du er part i saken, kan du klage på vedtaket. Du kan også klage på vedtaket hvis du har rettslig klageinteresse i saken.
Hvor skal du sende klagen?	Du må adressere klagen til ED, men sende den til NVE. NVEs -epostadresse er nve@nve.no. NVE vurderer om vedtaket skal endres. Dersom NVE ikke endrer vedtaket, vil vi sende klagen til ED.

Denne forklaringen er basert på forvaltningslovens regler i §§ 11, 18, 19, 24, 27 b, 28, 29, 31, 32 og 36.